

RIIGIKOHUS
KRIMINAALKOLLEGIUM
KOHTUMÄÄRUS

Kohtuasja number	1-16-10503
Määruse kuupäev	21. detsember 2018
Kohtukoosseis	Eesistuja Saale Laos, liikmed Hannes Kiris ja Peeter Roosma
Kohtuasi	Kriminaalasi E. S-i süüdistuses KarS § 294 lg 2 p-de 1, 2 ja 4, § 394 lg 2 p 3, § 402 ¹ lg 1 ning § 201 lg 2 p-de 1, 2, 3 ja 4 järgi. Kriminaalmenetluse lõpetamine KrMS § 274 lg 1 ja § 199 lg 1 p 6 alusel.
Vaidlustatud kohtulahend	Tallinna Ringkonnakohtu 14. augusti 2018. a määrus
Kaebuse esitaja ja kaebuse liik	E. S-i kaitsjad vandeadvokaadid Gretta Oltjer-Timberg ja Oliver Nääs, määruskaebus
Teised määruskaebemenetluse pooled	Prokuratuur, juhtiv riigiprokurör Steven-Hristo Evestus ja Põhja Ringkonnaprokuratuuri ringkonnaprokurör Triinu Olev
Asja läbivaatamise kuupäev ja viis	21. november 2018, kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

- 1. Tühistada Tallinna Ringkonnakohtu 14. augusti 2018. a määrus ja jõustada Harju Maakohtu 5. juuni 2018. a määrus, millega lõpetati kriminaalmenetlus E. S-i suhtes KrMS § 274 lg 1 ning § 199 lg 1 p 6 alusel süüdistatava parandamatu haigestumise tõttu, kuna ta pole võimeline kriminaalmenetluses osalema ega süüdimõistmisel karistust kandma.**
- 2. Kaitsjate määruskaebus rahuldada.**

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

Menetluse varasem käik

- 1.** 29. novembril 2016 saatis Riigiprokuratuur Harju Maakohtule üldkorras arutamiseks kriminaalasja E. S-i ja veel kaheksa isiku süüdistuses. E. S-i süüdistatakse karistusseadustiku (KarS) § 294 lg 2 p-de 1, 2 ja 4, § 394 lg 2 p 3, § 402¹ lg 1 ning § 201 lg 2 p-de 1, 2, 3 ja 4 järgi kvalifitseeritavates kuritegudes.
- 2.** 16. märtsil 2017 esitas E. S-i kaitsja vandeadvokaat Oliver Nääs maakohtule taotluse kriminaalmenetluse lõpetamiseks kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 274 lg 1 ja § 199 lg 1 p 6 alusel süüdistatava parandamatu haigestumise tõttu.

3. Harju Maakohtu 13. aprilli 2017. a määrusega anti teised süüdistatavad kohtu alla, E. S-i tervises seisundi kindlakstegemiseks ja kohtu alla andmise otsustamiseks määrati kohtuarstlik komisjoniekspertiis.

4. 2. juuni 2017. a ekspertiisiakti kohaselt põeb E. S-i raskeid kroonilisi haigusi, millest paraneda pole võimalik, kuid ravimite korrektse kasutamise, säästliku elurežiimi ja arsti juhiste täitmise korral saab süüdistatav kohaneda igapäevaeluga, osaleda kohtuistungil ning kanda süüdimõistmisel karistust. Kohtuistungil ajal peab talle olema tagatud kohe arstiabi ja tema ülekuulamine peab toimuma lühikeste ajavahemike kaupa.

5. Harju Maakohtu 5. juuni 2017. a määrusega anti E. S-i kohtu alla. Maakohus jättis rahuldamata kaitsja taotluse kriminaalmenetluse lõpetamiseks.

6. 6. veebruaril 2018 esitasid E. S-i kaitsjad vandeadvokaadid O. Nääs ja Gretta Oltjer-Timberg KrMS § 274 lg 1 ning § 199 lg 1 p 6 alusel uue taotluse süüdistatava suhtes kriminaalmenetluse lõpetamiseks. Taotluse lahendamiseks määras maakohus 8. veebruaril 2018 E. S-i suhtes täiendava kohtuarstliku komisjoniekspertiisi.

7. 21. mai 2018. a ekspertiisiakti kohaselt põeb E. S-i raskeid kroonilisi haigusi, millest paraneda pole võimalik, kuid ravimite korrektse tarvitamise ja arsti juhiste täitmise korral saab ta kohaneda igapäevaeluga, osaleda kohtuistungil ning kanda süüdimõistmisel karistust. Ekspertide komisjoni liige endokrinoloog V. V. jäi eriarvamusele ja leidis, et E. S-i pole võimeline tervises seisundi tõttu kohtuistungil osalema.

Kriminaalmenetluse lõpetamise määrus

8. Harju Maakohtu 5. juuni 2018. a määrusega lõpetati kriminaalmenetlus E. S-i suhtes KrMS § 274 lg 1 ja § 199 lg 1 p 6 alusel süüdistatava parandamatu haigestumise tõttu, sest kohtu hinnangul pole ta võimeline kriminaalmenetluses osalema ega süüdimõistmisel karistust kandma. Maakohus sedastas, et määrust ei saa KrMS § 385 p 20 kohaselt vaidlustada, ja märkis kokkuvõtlikult järgmist.

9. Mõlema kohtuarstliku ekspertiisi tulemusena leiti, et teatud tingimuste täitmisel saab süüdistatav kohtuistungil osaleda, kuid ekspertide arvamus pole kohtu jaoks siduv ja tegelik olukord kinnitab muud. E. S-i tervises seisund halvenes mitmel kohtuistungil sedavõrd, et kiirabi toimetas ta haiglaravile. Pole alust arvata, et kiirabitöötajad olid ebaprofessionaalsed või kallutatud.

10. Ekspertide komisjoni liige V. V. andis süüdistatava tervises seisundi kohta eriarvamuse endokrinoloogia valdkonna spetsialistina. Tema kategoorilise seisukoha järgi pole süüdistatav võimeline kohtuistungil osalema, sest risk uue

kardiovaskulaarse ataki või surma tekkimiseks on ülisuur. V. V. erapooletuses, usaldusvääruses ja kompetentsuses ei saa kahelda ning teised eksperdid tema arvamust ei kummutanud.

11. E. S. on viibinud haiglas ka kohtuistungite vahele jääval ajal, mille tõttu ei ole õige prokuröri väide, et süüdistatav haigestub ainult enne kohtuistungeid. Ekspertide komisjoni töös osalenud M. V. kinnitas, et E. S-ile määratud ravi on asja- ja ajakohane. Süüdistatavale ei saa ette heita, et ta ravib ennast sama arsti juures ja pöördub tema poole kohe, kui tunneb ennast halvasti.

12. Ekspertide hinnangul saab süüdistatava osalemist kohtumenetluses tagada teatud tingimuste täitmisel, kuid kohus ei saa nende tingimuste järgimist kontrollida. Täiendekspertiisi akti kohaselt on E. S-il kerge kognitiivne häire, tal on probleeme mälust info kättesaamisega ja mälu tase on langenud. Seetõttu ei saa olla kindel, et süüdistatav suudab ekspertiisaktis loetletud tingimusi iseseisvalt täita.

13. E. S-i tervises seisundi kohta andsid varem arvamuse arstid R. A. ja J. E., kes leidsid samuti, et kohtumenetluses osalemine võib süüdistataval kaasa tuua tüsistuste või äkksurma ohu. Kuigi süüdistatav suutis 2017. a sügisel mitme kuu vältel kohtumenetluses osaleda, ei tähenda see, et kõnealust riski ei olnud. Tuvastatud raskete haiguste tõttu pole E. S. võimeline kohtumenetluses osalema.

Määruskaebus

14. Harju Maakohtu 5. juuni 2018. a määruse peale esitasid määruskaebuse Riigiprokuratuuri juhtiv riigiprokurör Steven-Hristo Evestus ja Põhja Ringkonnaprokuratuuri ringkonnaprokurör Triinu Olev, taotledes määruse tühistamist ning kriminaalasja saatmist maakohtule menetluse jätkamiseks.

Ringkonnakohtu määrus

15. Tallinna Ringkonnakohtu 14. augusti 2018. a määrusega prokuratuuri määruskaebus rahuldati, maakohtu määrus tühistati ja kriminaalasi saadeti maakohtule menetluse jätkamiseks. Ringkonnakohus märkis kokkuvõtlikult järgmist.

16. Maakohtu määruse resolutiivosas tehtud viide edasikaebepiirangule on eksitav. KrMS § 385 p 20 eesmärk on välistada menetlust korraldavate määruste vaidlustamine, kuna sellistel kohtulahenditel pole vahetut mõju menetlusosaliste õiguspositsioonile. Samuti on piirangu aluseks arusaam, et edasikaebeõiguse andmine ei ole otstarbekas, sest korralduslike küsimuste vaidlustamine takistaks menetluse jätkamist. Selliseid küsimusi saab KrMS § 383 lg 2 kohaselt vaidlustada kohtuotsuse peale esitatavas apellatsioonis või kassatsioonis. Olukorras, kus KrMS § 385 p 20 toimealasse kuuluks määrus, millega lõpetatakse kriminaalmenetlus KrMS § 199 lg 1

p 6 ja § 274 lg 1 alusel, ei saaks isiku kriminaalasja edasi arutada isegi siis, kui menetlus oleks lõpetatud ebaõigesti. Järelikult saab ringkonnakohus määruskaebuse läbi vaadata.

17. E. S-il diagnoositi kroonilised haigused, kuid ekspertide komisjon on tunnistanud tema tervises seisundi korduvalt selliseks, mis võimaldab tal kohtuistungitest osa võtta ja kanda süüdimõistmisel karistust. Teise ekspertiisi tegemisel osales rohkem eksperte, kelle hulgast jäi selgele eriarvamusele vaid V. V. Arvestades, et teise ekspertiisi tulemus kinnitab esmaekspertiisi seisukohti, eksperte osales varasemast rohkem ja eksperdiarvamuses kajastub komisjoni ülekaaluka enamuse seisukoht, on täiendekspertiisi akti 1. punkt KrMS § 199 lg 1 p-s 6 sätestatud kriminaalmenetluse lõpetamise eelduste hindamisel kaalukas tõend.

18. Maakohus leidis erinevalt ekspertide komisjoni enamuse arvamusest, et tegelik olukord on teistsugune ja süüdistatava tervises seisund ei võimalda tal kohtuistungitest osa võtta. Tegelik olukorra all pidas maakohus silmas süüdistatava haigusloo andmeid, mis kajastavad isiku haiglasse toimetamist ja ravil viibimist kohtumenetluse ajal. See põhjendus pole aga asjasse puutuv, sest isiku tervises seisundi hindamine haigusloo andmete alusel eeldab mitteõiguslike eriteadmiste rakendamist. Maakohus ei täpsustanud, missuguseid kiirabi väljakutseid ta silmas pidas, kuid ekspertide komisjon on kõiki haigusloo andmeid arvestanud. Pärast täiendekspertiisi tegemist ei ole ilmnunud uusi kaalukaid asjaolusid, mis kummutaksid seniste ekspertiiside tulemused ja õigustaks kriminaalmenetluse lõpetamist KrMS § 199 lg 1 p 6 alusel.

19. Maakohus märkis õigesti, et ekspertide enamuse arvamus pole kohtu jaoks siduv, kuid nõuetekohast, usaldusväärset ja kaalukat tõendit ei saa tõendikogumist välja jätta asjasse mittepuutuvate väidete ning asjaolude valikulise hindamise põhjal. Kuna ekspertide komisjon käsitas V. V. seisukohta eriarvamuseks ja teised eksperdid sellega ei ühinenud, on tegemist eksperdikomisjoni ühe liikme selge vähemusarvamusega. Eksperdid on ise pädevad määrama, kas mitteõiguslikele eriteadmistele tuginev hinnang isiku tervises seisundi kohta on käsitatav ekspertide vähemust esindava eriarvamuseks. Maakohtul ei olnud alust käsitada ühe eksperdi eriarvamust võrdsena kuue eksperdi seisukohti koondava komisjoni arvamusega. Komisjon märkiski V. V. arvamusest lahknevalt, et vererõhu ja veresuhkru väärtusi saab hoida normi piires ravimite korrektse tarvitamise ning dieedi järgimisega, lisaks on vaja tagada kohene arstiabi kättesaadavus kohtuistungil ajal. Maakohus pole tuvastanud, et kohtuistungitel ei olnud tagatud kohe arstiabi. Vastupidist ei teinud kindlaks ka ringkonnakohus. Ekspertide komisjoni arvamust kummutavad järeldused

pidanuks olema kaalukad ja põhjendatud, kuid selliseid seisukohti maakohus välja ei toonud. Ekspertiisiakt vastab KrMS § 107 lg 3 p-de 1 ja 2 nõuetele.

20. Ka tugines maakohus põhjendamatult R. A. ja J. E. kirjalikele arvamustele. Neid isikuid pole üle kuulatud, eksperdiks määratud ega hoiatatud teadvalt vale eksperdiarvamuse andmise eest. Esmaekspertiisi määramisel tugineti R. A. ja J. E. arvamustele, kuid ekspertiisi tulemus tekkinud kahtlusi ei kinnitanud. Maakohtu põhjendused piirduvadki viidetega E. S-i tervises seisundi tegelikule olukorrale, V. V. eriarvamusele ja R. A. ning J. E. kirjalikele arvamustele.

21. Tõenditest ei tulene, et süüdistatava mäluprobleemid pärsivad tema võimet järgida ravi ja arsti ettekirjutusi. Küll jättis maakohus tähelepanuta, et haigusloo kohaselt pole E. S. korduvalt ravi ja arsti juhiseid järginud. Eelnev kinnitab kriminaalmenetluse lõpetamise ennatlikkust. Edasises menetluses tuleb selgitada, kas ravi ja arsti soovitude järgimata jätmist saab süüdistatavale ette heita, s.t käsitada tahtliku tegevusena. Kui E. S. eirab tahtlikult ravi ja muudab ennast seeläbi kohtukõlbmatuks ning menetleja on teinud mõistlikke jõupingutusi tema osavõtu tagamiseks, tuleb Riigikohtu lahendis nr 3-1-1-86-14 toodud seisukohti aluseks võttes kaaluda kriminaalasja arutamist süüdistatava osavõtuta või kriminaalasja materjali eraldamist.

MÄÄRUSKAEBEMENETLUSE POOLTE SEISUKOHAD

Määruskaebus

22. Tallinna Ringkonnakohtu määruse peale esitasid määruskaebuse E. S-i kaitsjad vandeadvokaadid O. Nääs ja G. Oltjer-Timberg, kes taotlevad ringkonnakohtu määruse tühistamist ning maakohtu määruse jõustamist. Kaitsjate põhiseisukohad on järgmised.

23. Ringkonnakohus ei küsinud kaebust menetlusesse võttes kaitsjate seisukohta, kuigi maakohtu määrus ei olnud KrMS § 385 p 20 kohaselt edasi kaevatav. Riigikohus on asjas nr 3-1-1-9-12 selgitanud, et selle sätte järgi pole üldjuhul lubatud esitada kaebust kohtumenetluses kohtumenetluse poole taotluse lahendamise määruse peale, kui tegemist pole samas punktis nimetatud eranditega. Maakohtu määruse puhul sellise erandiga tegemist ei ole. Üldjuhul ei olegi kriminaalmenetluse lõpetamine kohtumenetluses vaidlustatav. Seda järeldust kinnitab KrMS § 385 p 5. Vastasel korral oleks seadusandja sätestanud, et KrMS § 385 p 20 kohaselt võib erandlikult vaidlustada ka määrust, millega lahendatakse mis tahes õiguslikul alusel esitatud kriminaalmenetluse lõpetamise taotlus. Kaebust rahuldades ja kriminaalasja uueks

arutamiseks saates rikkus ringkonnakohus oluliselt kriminaalmenetlusõigust KrMS § 339 lg 2 mõttes.

24. Ringkonnakohus leidis, et maakohus pidi lähtuma ekspertide komisjoni enamuse arvamusest, kuid see seisukoht ei vasta KrMS § 61 lg-tes 1 ja 2 märgitule. Ühele tõendile anti ette kindlaksmääratud jõud, teised tõendid ja kriminaalmenetluse asjaolud jäeti kõrvale. Täiendava komisjoniekspertiisi raames selgitas iga ekspert oma valdkonnast lähtudes enda arvamust, mistõttu on õige maakohtu seisukoht, et V. V. ei jäänud eriarvamusele. Teised eksperdid tema kategoorilist arvamust ei kummutanud ega käsitlenud süüdistatava tervises seisundit eriarvamuses toodud aspektidest. Järelikult leidis ringkonnakohus ekslikult, et V. V. seisukoht on eriarvamus ja sellest pole põhjendatud lähtuda. Ebaõigesti jäeti kõrvale ka R. A. ja J. E. kirjalikud arvamused, sest tegemist pole lubamatute tõenditega. Maakohus sai nendele arvamustele tugineda, kuna KrMS § 199 lg 1 p-s 6 sätestatud asjaolude kindlakstegemiseks pole ekspertiisi määramine kohustuslik.

25. E. S-i hospitaliseerimise tõttu tuli kohtuistung kolm korda edasi lükata. Maakohus ei rakendanud hospitaliseerimisega seotud asjaolusid arvestades mitteõiguslikke eriteadmisi, vaid lähtus tegelikult aset leidnud sündmustest ja teada olnud infost, sh kiirabi arstide korduvatest otsustest süüdistatav hospitaliseerida. Kuna KrMS § 199 lg 1 p 6 alusel tehtav otsustus on õigusliku sisuga, võis kohus arvestada kõiki asjasse puutuvaid tõendeid ja asjaolusid.

26. Ringkonnakohus heitis maakohtule ette, et viimane ei märkinud, miks on ekspertide komisjoni seisukoht ebausaldusväärne, kuid jättis tähelepanuta, et V. V. arvamus on samuti usaldusväärne. Pole toodud ühtegi põhjendust, mis kinnitaks vastupidist. Isegi kui pidada ekspertide enamuse arvamust usaldusväärseks, ei ole maakohus tõendite hindamisel eksinud, sest mõlema tõendi usaldusväärsuse korral on põhjendatud lähtuda KrMS § 7 lg-s 3 sätestatud *in dubio pro reo*-põhimõttest.

27. Kohtumenetluse pooled ei taotlenud eksperdi või ekspertide ülekuulamist ega vaidlustanud eksperdiarvamust või ekspertide pädevust. Seetõttu ei olnud maakohus kohustatud eksperte üle kuulama. Ühegi menetlustoimingu tegemata jätmist maakohtule ette heita ei saa.

28. Meelevaldne on ringkonnakohtu seisukoht, nagu oleks E. S. eiranud talle määratud ravi eesmärgiga kohtumenetlusest kõrvale hoida. Asjas nr 3-1-1-86-14 tehtud lahendi seisukohad pole praegusel juhul kohaldatavad. E. S. ei hoia kriminaalmenetlusest kõrvale. Täidetud pole ka muud KrMS § 269 lg 2 kohaldamise eeldused, mistõttu ei saa kriminaalasja süüdistatava osavõtuta arutada. Viited

kriminaalasja tagaselja arutamise võimalusele rikuvad süüdistatava õigust ausale kohtupidamisele.

Määruskaebuse vastus

29. Juhtiv riigiprokurör S-H. Evestus ja ringkonnaprokurör T. Olev leiavad, et ringkonnakohtu määruse tühistamiseks ei ole alust, kuna maakohus lõpetas kriminaalmenetluse ennatlikult. Ringkonnakohus leidis õigesti, et KrMS § 385 p 20 maakohu määruse vaidlustamist ei piira. Seda seisukohta on jälgitavalt põhjendatud. Ringkonnakohus hindas ka eksperdiarvamusi ja luges ekspertide komisjoni enamuse arvamuse põhjendatult kaalukaks tõendiks. Maakohus ei järginud tõendite hindamise kohustust ega tuvastanud, et ekspertide komisjoni enamuse seisukohad on ebausaldusväärsed ja et neid ei saa arvestada. Ringkonnakohtule ei saa ette heita erapoolikut või ebaseaduslikku tõendite hindamist. Ekspertide komisjoni enamuse arvamuse kõrvalejätmine ja tuginemine süüdistatava tervises seisundi tegelikule olukorrale, V. V. eriarvamusele ning R. A. ja J. E. arvamustele ilmestab maakohu argumentatsiooni piiratust ning osutab kriminaalmenetluse kergekäelisele lõpetamisele. Nõustuda tuleb seisukohaga, et ravi järgimisega seotud andmeid maakohus ei käsitlenud. Samas on tekkinud kahtlus, et süüdistatav hoiab kohtumenetlusest tahtlikult kõrvale. Selle kahtluse kontrollimiseks ja välistamiseks peab kohus astuma oma initsiatiivil samme.

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

30. Riigikohtu kriminaalkolleegium käsitleb kõigepealt kaitsjate väidet, mille kohaselt pole maakohu määrus KrMS § 385 p-s 20 sätestatud edasikaebepiirangu tõttu vaidlustatav (I). Edasi analüüsib kolleegium ringkonnakohtu järelduste põhjendatust küsimuses, kas maakohus toimis E. S-i suhtes kriminaalmenetlust KrMS § 274 lg 1 ja § 199 lg 1 p 6 alusel lõpetades ennatlikult, ning võtab viimaks seisukoha, kas kaitsjate määruskaebuse saab rahuldada (II).

I

31. KrMS § 385 p 20 sätestab, et määruskaebust ei saa esitada kohtumenetluses kohtumenetluse poole taotluse lahendamise määruse peale, välja arvatud juhul, kui määrusega on lahendatud kohtumenetluse kiirendamise taotlus või taotlus kriminaalmenetluse lõpetamiseks seoses menetluse mõistliku aja möödumisega. Kaitsjad väidavad, et maakohu määrus pole kõnealusest sättest tuleneva edasikaebepiirangu tõttu vaidlustatav, mistõttu ei saanud ringkonnakohus

prokuratuuri määruskaebust läbi vaadata. Lisaks märgivad kaebajad, et neil ei võimaldatud edasikaebeõiguse kohta ringkonnakohtu eelmenetluses arvamust avaldada. Need etteheited ringkonnakohtu määruse tühistamiseks alust ei anna.

32. Kaitsjatel oli võimalus osutada maakohtu määruse vaidlustamispiirangule määruskaebuse kohta esitatud kirjalikus vastuses. Seda kaitsjad ei teinud, sest kõnealuses vastuses käsitleti üksnes kriminaalmenetluse lõpetamise põhjendatusega seonduvat ja taotleti eeltoodust tulenevalt prokuratuuri määruskaebuse rahuldamata jätmist. Isegi kui asuda seisukohale, et eelmenetluses jaatati põhjendamatult prokuratuuri kaebeõiguse olemasolu ja võeti määruskaebus ekslikult menetlusse, oli ringkonnakohus ka hiljem õigustatud jätma määruskaebuse läbi vaatamata. Sellise otsustuse tegemiseks puudus aga seaduslik alus, sest ringkonnakohus leidis õigesti, et maakohtu määruse resolutiivosas tehtud viide KrMS § 385 p-s 20 sätestatud edasikaebepiirangule on eksitav.

33. KrMS § 385 p-s 20 sisalduva piirangu kohaselt pole kohtumenetluses kohtumenetluse poole taotluse lahendamise kohta tehtud määrus üldjuhul määruskaebe korras vaidlustatav (v.a samas sättes nimetatud erandid). Prokuratuur vaidlustas maakohtu määruse, millega lõpetati E. S-i kaitsjate taotlusel süüdistatava suhtes kriminaalmenetlus KrMS § 274 lg 1 ja § 199 lg 1 p 6 alusel. Järelikult lahendati määrusega kohtumenetluse poole taotlus. Ainuüksi niisuguse sõnastusliku kattuvuse tõttu ei saa maakohtu lahendit käsitada KrMS § 385 p 20 mõttes mittevaidlustatava määrusena, sest välja tuleb selgitada kõnealuse edasikaebepiirangu kehtestamisega taotletud tegelik eesmärk (vt nt Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 2. detsembri 2014. a määrus asjas nr 3-1-1-86-14, p 11.1).

34. Ringkonnakohus märkis põhjendatult, et kohtumenetluse poole taotluse lahendamise kohta tehtav määrus on olemuslikult menetlust korraldava sisuga lahend, mis ei mõjuta kohtuasja lõplikku lahendamist. KrMS §-s 385 ette nähtud piiranguid loetakse proportsionaalseks muu hulgas põhjusel, et selles paragrahvis nimetatud vaidlusküsimusi saab (vähemalt põhimõtteliselt) tõstatada ka hiljem - kohtuotsuse peale esitatavas apellatsioonis või kassatsioonis. KrMS § 385 p-s 20 sisalduva piirangu eesmärk on seega välistada selliste määruste vaidlustamine, millega lahendatakse korralduslikke üksikküsimusi, sest nende otsustuste eraldi vaidlustamine pole otstarbekas ja võib takistada menetluse jätkamist. Kui tegemist on kriminaalasjas tehtava lõpliku lahendiga, tuleb kaebeõiguse puudumise proportsionaalsuse hindamisel lisaks silmas pidada konkreetse lahendi tegemisele seatud nõudeid. (Vt nt Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 7. juuni 2018. a määrus asjas nr 1-17-1205/147, p 26 ja 10. veebruari 2011. a määrus asjas nr 3-1-1-113-10, p 7.)

35. Kõne all olev maakohtu määrus ei ole üksikküsimuse lahendamiseks tehtud menetlust korraldav otsustus, kuna KrMS § 199 lg 1 p-s 6 märgitud asjaoludel kriminaalmenetluse lõpetamine välistab E. S-i suhtes kriminaalasja arutamise jätkamise. Kriminaalmenetluse lõpetamise määruse õiguspärasus ei saa olla edasises menetluses kohtumenetluse poolte vahel toimuva vaidluse esemeks. Kõnealune argument räägib selle kasuks, et vastava sisuga menetlusotsustuse seaduslikkust peaks saama kaebemenetluses kontrollida ja selle vaidlustamisele KrMS § 385 p-s 20 ette nähtud edasikaebepiirang ei laiene.

36. Kaitsjate viide analoogiale KrMS § 385 p-ga 10 (kaebuses ekslikult viidatud p-le 5) pole asjasse puutuv, sest kriminaalmenetluse lõpetamisele KrMS §-de 201-203¹ alusel kehtivad teistsugused nõuded. Nimelt eeldab kriminaalmenetluse lõpetamine osutatud normide alusel üldjuhul nii prokuratuuri kui ka alaealise, kahtlustatava, süüdistatava või kannatanu nõusolekut. Öelduga kooskõlas on Riigikohus KrMS § 202 kohaldamist puudutavas vaidluses märkinud, et nõusoleku andmine peaks tähendama, et kahtlustatav või süüdistatav on teadlik kriminaalmenetluse lõpetamise eranditult kõigist järelmitest ja ka sellest, et tal ei ole õigust määrust vaidlustada. Andes kriminaalmenetluse lõpetamiseks nõusoleku, nõustub kahtlustatav või süüdistatav ühtlasi sellega, et tema kohtuasja üld- või lihtmenetluses läbi ei vaadata ja tema süükküsimust sisuliselt ei lahendada. Seega kujutab KrMS § 202 alusel tehtav otsustus endast lõppkokkuvõttes konkreetsetes kohtuasjas konsensuse ja õigusrahu saavutamist ning kaebeõiguse andmine kohtumenetluse poolele sellise sisuga lahendi vaidlustamiseks oleks vastuolus seadusandja taotletud eesmärkidega. (Vt Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 10. veebruari 2011. a määrus asjas nr 3-1-1-113-10, p 8.) Arutatava kohtuasja puhul ei saa kohtumenetluse poolte vahel sarnase konsensuse saavutamisest kõneleda.

37. KrMS § 385 p-s 20 nimetatud määruse tegemine, millega lõpetatakse kriminaalmenetlus mõistliku aja möödumise tõttu, ei eelda prokuratuurilt nõusoleku saamist, millega saab samuti selgitada, et seda määrust on lubatud erandina määruskaebe korras vaidlustada. Sellise määruse paigutamine KrMS § 385 p 20 ei võimalda järeldada, et ka muude KrMS § 274 lg 1 alusel tehtavate määruste puhul peab edasikaebeõiguse olemasolust kõnelemiseks olema seaduses sätestatud selge erand.

38. Küsimust KrMS § 385 p-s 20 sätestatud piirangu kohaldamisest ei teki ka juhul, kui kohus otsustaks kriminaalmenetluse lõpetada oma algatusel. Nii ei oleks tagatud sama sisuga määruste ühetaolise vaidlustamise võimalus (vt Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 7. juuni 2018. a määrus asjas nr 1-17-1205/147, p 29).

Kokkuvõtlikult jäävad kaitsjate väited prokuratuuril edasikaebeõiguse puudumise kohta tagajärjetuks.

II

39. KrMS § 274 lg 1 ja § 199 lg 1 p 6 kohaselt saab kriminaalasja kohtulikult arutamisel kriminaalmenetluse lõpetada, kui kohus tuvastab, et süüdistatav on parandamatult haigestunud ning ta ei ole seetõttu võimeline kriminaalmenetluses osalema ega süüdimõistmise korral karistust kandma. E. S-i suhtes tehtud esma- ja täiendekspertiisi aktidest nähtub ühte moodi, et süüdistatav on parandamatult haigestunud. Tal on tuvastatud mitu rasket haigust: krooniline südame isheemiatõbi, aterosklerootiline südamehaigus, südame- või veresooneimplantaadi või -siiriku olemasolu, südamekahjustusega hüpertooniatõbi ja insuliinisõltumatu suhkurtõbi. Süüdistatava parandamatu haigestumise üle vaidlust ei olegi, vaid keskne õiguslik probleem on, kas loetletud rasked haigused takistavad E. S-il kriminaalmenetluses osaleda ja süüdimõistmisel karistust kanda.

40. Seadusandja on jättnud kohtule KrMS § 199 lg 1 p-s 6 sätestatud kriminaalmenetluse lõpetamise aluse kohaldamiseks avara kaalutlusruumi. Ühest küljest põhistab sellist järeldust tõdemus, et kehtiva seaduse järgi pole vaja tuvastada süüdistatava kriminaalmenetluses osalemise absoluutset võimatust (vt käesoleva määruse p 42). Teisalt on oluline, et eeskätt tuleb kindlaks teha kriminaalmenetluses osalemise, kuid mitte karistuse kandmise võimatus. KarS § 79 lg-te 1 ja 2 kohaselt on lubatav ka üksnes karistusest või selle kandmisest vabastamine nende isikute puhul, kes põevad parandamatult rasket haigust või kes on kuriteo toime pannud süüdivana, kuid jäänud enne või pärast kohtuotsuse tegemist vaimuhaigeks, nõdrameelseks või kui neil on tekkinud muu raske psüühikahäire ja nad pole võimelised aru saama oma teo keelatusest või oma käitumist vastavalt sellele arusaamisele juhtima. Kuigi KrMS § 199 lg 1 p-s 6 nimetatakse menetluse lõpetamise eeldustena mõlemat, s.o nii menetluses osalemise kui ka karistuse kandmise võimatust, on esmane tähendus sellel, kas süüdistatav saab kriminaalmenetlusest osa võtta. Kui tehakse kindlaks süüdistatava parandamatu haigestumine ja see, et isik ei saa enda tervises seisundi tõttu kriminaalmenetluses osaleda, ning ta pole nõustunud kriminaalasja arutamisega tema osavõtuta, pole edasi vajalik ega võimalik analüüsida veel seda, kas ta saab kanda karistust.

41. Küsimus, kas süüdistatav saab KrMS § 199 lg 1 p 6 tähenduses kriminaalmenetlusest osa võtta ja karistust kanda, on aga õigusliku sisuga ning sellele on pädev vastama kohus.

42. KrMS § 95 lg 1 kohaselt on ekspert isik, kes rakendab kriminaalmenetluse seadustikus sätestatud juhtudel ja korras ekspertiisi tehes mitteõiguslikke eriteadmisi. KrMS § 106 lg 4 p 1 järgi ei ole lubatud eksperdile õiguslikke küsimusi esitada. Ekspert on KrMS § 199 lg 1 p-s 6 märgitud asjaolude tuvastamiseks määratud kohtuarstliku ekspertiisi raames pädev hindama ekspertiisialuse tervises seisundit ehk seda, kas isik on parandamatult haigestunud, ning kirjeldama, kuidas see haigus võib mõjutada kriminaalmenetluses osalemist ja/või karistuse kandmist. Kas isiku tervises seisund ja sellest lähtuvad võimalikud riskid õigustavad kriminaalmenetluse lõpetamist KrMS § 199 lg 1 p 6 alusel, peab lõppastmes otsustama kohus. Otsustuse õigusliku iseloomu tõttu pole kohus seotud ekspertiisiaktis sisalduva arvamuse ega eksperdi põhjendustega. Samuti ei saa kohus menetluse lõpetamist kaaludes piirduda isiku tervises seisundi kohta antud meditsiinilise hinnanguga, vaid peab arvesse võtma ka muid kriminaalmenetluse jätkamist mõjutavaid tegureid, näiteks menetluse mõistlikku aega, menetlusökonoomiat või humanseid kaalutlusi. Seejuures tuleb silmas pidada, kuidas konkreetne asjaolu koostoimes süüdistatava tervises seisundiga kriminaalmenetluse jätkamise välistab.

43. Arutataval juhul on ringkonnakohtu määruses süüdistatava tervises seisundist tulenevat kriminaalmenetluse jätkamise edasist perspektiivi põhjalikult analüüsitud. Maakohtu põhjendused, millele tuginedes otsustati kriminaalmenetlus lõpetada, on seevastu lakoonilised, mahtudes napilt pooleteisele leheküljele. Põhjenduste väike maht iseenesest pole kohtumääruse tühistamise alus, vaid tuvastama peab materiaalõiguse ebaõige kohaldamise või kriminaalmenetlusõiguse olulise rikkumise KrMS § 339 lg 1 või 2 tähenduses, mis on viinud kriminaalmenetluse ebaõige lõpetamiseni. Kollegium on arvamisel, et maakohtu määruse puhul selliseid eksimusi tuvastada ei saa. Seetõttu pole alust nõustuda ringkonnakohtu etteheitega, nagu oleks esimese astme kohus hinnanud tõendeid ja asjaolusid puudulikult, jätnud oma algatusel välja selgitamata lõpetamise seisukohalt olulisi asjaolusid ning lõpetanud osutatud vigade tõttu E. S-i suhtes kriminaalasja menetluse KrMS § 274 lg 1 ning § 199 lg 1 p 6 alusel ennatlikult. Seda seisukohta põhjendavad järgmised argumendid.

44. Maakohus asus kohtumenetluse senise käigu, täiendekspertiisi akti, sh endokrinoloog V. V. arvamuse ja arstide R. A. ning J. E. arvamuse põhjal seisukohale, et süüdistatav ei saa parandamatu haigestumise tõttu kohtumenetlusest osa võtta, kuna tegelik olukord ekspertide komisjoni enamuse vastupidist järeldust ei kinnita. Ringkonnakohus nõustus põhjendatult maakohtu arusaamaga, et kohus võib eksperdiarvamusest kõrvale kalduda, kuid märkis, et maakohtu määruses ei ole sel viisil toimimiseks kaalukaid argumente. Edasi tõi ringkonnakohus välja põhjendused,

miks kujutab nn tegelikku olukorda kirjeldav järeldus endast mitteõiguslike eriteadmiste rakendamist nõudva küsimuse lahendamist ja miks sellega ei saa õigustada kriminaalmenetluse lõpetamist.

45. Maakohus nentis nn tegelikku olukorda kirjeldades, et E. S-i tervises seisund on korduvalt takistanud tal kohtumenetlusest osa võtta: mitmele kohtuistungile tuli kutsuda kiirabi ja kiirabiarstid otsustasid süüdistatava hospitaliseerida. 14. juuni ja 10. augusti 2017. a kohtuistungite protokollidest nähtuvalt kutsutigi kiirabi kohtusse põhjusel, et süüdistatav tundis ennast halvasti. Mõlemal korral oli süüdistatava halb enesetunne tingitud kõrgeenenud vererõhust ja seetõttu otsustasid kohale saabunud kiirabiarstid süüdistatava haiglasse toimetada. Samuti nähtub kriminaalasja materjalist, et E. S. ei ilmunud 12. detsembril 2017 kohtuistungile, kuna ta pöördus sama päeva hommikul halvenenud enesetunde tõttu taas haiglasse. Kõigil nimetatud kuupäevadel oli kriminaalasja arutamise jätkamine takistatud.

46. Eelneva põhjal sedastas maakohus igati õigustatult, et kõnealusel ajal toimunud kohtuistungitest ei saanud süüdistatav osa võtta ootamatult halvenenud tervises seisundi tõttu. Seda järeldust kinnitavad kohtuistungite protokollid ja kiirabiarstide otsused. Viimaste põhjendatustes pole kahelnud täiendekspertiisi teinud eksperdid ega ka ringkonnakohus. Kuigi süüdistatava haigusloo andmed kajastavad samuti kõnealustel istungipäevadel tehtud kiirabi väljakutseid ja hospitaliseerimisega seonduvat, ei võimalda see väita, et maakohus tegi E. S-i tervises seisundi kohta mitteõiguslike eriteadmiste rakendamist nõudvaid järeldusi. Kaitsjatega nõustuvalt saab tõdeda, et maakohus kirjeldas kohtumenetluse senisele käigule tuginevalt ja kooskõlas istungiprotokollidest nähtuvate asjaoludega kriminaalasja arutamisel ilmnunud takistuste põhjuseid, selgitamaks, miks ta pidas õigeks kõrvale kalduda täiendekspertiisi aktis sisalduvast ekspertide komisjoni enamuse arvamusest.

47. Kolleegium märgib, et E. S-i tervises seisundi hindamiseks koostatud esma- ja täiendekspertiisi aktides antud arvamused sisaldavad muu hulgas ka ekspertide pädevuse piiridest väljuvat hinnangut selle kohta, kas süüdistatav saab kohtumenetlusest osa võtta (vt käesoleva määruse p-d 41 ja 42). Sellise sisuga arvamuste andmise on tinginud ekspertiisimäärustes esitatud küsimuste sõnastus. Märgitud eksimusele vaatamata on eksperdid selgelt kirjeldanud süüdistatava tervises seisundit ja tervises seisundist lähtuvaid riske, mis võivad kaasneda E. S-i osalemisega kohtumenetluses. Kuna endokrinoloog V. V. seisukoht lahknub kõnealuste riskide puhul teiste ekspertide arvamusest, tõdes ringkonnakohus põhjendatult, et tegemist on eksperdi eriarvamusega.

48. V. V. eriarvamuse kohaselt on E. S. patsient, kelle puhul on risk uue kardiovaskulaarse ataki või surma tekkimiseks ülisuur. Ekspert märkis, et ravimite regulaarse kasutamise kõrval on väga tähtis vältida psüühilist pinget ja stressi, sest pingeolukord põhjustab veresuhkru ning vererõhu olulisi kõrgenemisi ja suurendab märkimisväärselt kardiovaskulaarse ataki tekkimise riski. Stressist põhjustatud veresuhkru ja vererõhu kõrgenemisi on kohtusaalis keeruline, kui mitte võimatu, ära hoida või korrigeerida. Seega on suur tõenäosus, et kohtumenetluse käigus tekib uus raske terviserike või surm, mis on vähemalt osaliselt põhjustatud kohtumenetlusega seotud stressist.

49. Ekspertide komisjoni enamus leidis, et E. S-ile pandud diagnoose ja tema haiguse senist kulgu arvesse võttes saab vererõhu ning veresuhkru väärtusi kontrolli all hoida ravimite korrektse tarvitamise ja muude arsti soovitatud juhiste täitmise teel. Kuigi haigusloo andmete põhjal järeldati, et süüdistatava üldseisundit on õnnestunud hoida suhteliselt stabiilsena, möönis ekspertide enamus riski, et E. S-i tervises seisund võib muutuda ebastabiilseks. Seejuures ei saa meditsiiniliselt prognoosida, kas, millal ja missugustel tingimustel võib neid haigusi põdeval inimesel tekkida eluohtlik seisund. Seetõttu on vaja tagada kohese arstiabi kättesaadavus kohtuistungil ajal.

50. Refereeritud arvamuste puhul väärivad esmajoones tähelepanu, et ekspertide komisjoni enamus tõstis sama moodi kui V. V. esile riski, mille kohaselt võib E. S-i tervises seisund temal tuvastatud raskete haiguste tõttu muutuda ebastabiilseks. Kuigi enamik eksperte leidis, et meditsiiniliselt ei saa sellise riski, s.t eluohtliku seisundi tekkimise aega ega tingimusi kindlaks määrata, peeti siiski oluliseks kohtuistungil ajal kohese arstiabi kättesaadavuse tagamist.

51. Kolleegiumi hinnangul järeldub nendest asjaoludest esiteks see, et E. S-i puhul on tema tervises seisundi tõttu tegemist isikuga, kelle kriminaalasja arutamisega kaasneb risk raske tervisekahjustuse või surma saabumiseks on suur. Teiseks osutab ekspertide komisjoni enamuse arvamuses nimetatud nõue kohese arstiabi kättesaadavuse tagamise kohta vähemalt kaudselt võimalusele, millele viidatakse eriarvamuses: ei saa välistada, et pingeolukordades võib veresuhkru ja vererõhu kõrgenemine viia uue terviserikke saabumiseni. Asjaolusid, mille kohaselt ongi süüdistatava tervises seisund kõrgenenud vererõhu tõttu kohtuistungite käigus mitmel korral halvenenud, käsitles nn tegelikku olukorda kirjeldades maakohus (vt käesoleva määruse p-d 45-46). Ei saa eirata tõsiasi, et kriminaalmenetluses osalemine ja kahtlustatava või süüdistatava staatuses olek võib kujutada endast lisapinge allikat, mis mõjutab isiku tervises seisundit.

52. Ringkonnakohus märkis, et seni on kohtumenetluses õnnestunud süüdistatavale kohe tagada arstiabi ja iga kord tema seisund stabiilseks muuta. See argument pole maakohtu seisukohtade kummutamiseks piisav. Kriminaalasja materjalist nähtub, et juba kohtumenetluse algetapil selgitas maakohus, missugused on võimalused E. S-ile kohese arstiabi tagamiseks. Kohtu päringutele vastusena saadetud andmete järgi saabub Tallinnas kiirabi keskmiselt kaheksa minuti jooksul. Ekspert M. V. ütlustest järeldub, et see aeg ei pruugi olla piisav, kõnelemaks kohese arstiabi olemasolust täiendekspertiisi aktis antud arvamuse tähenduses, kuna ühest küljest tuleb kirjeldatud situatsioonis arstiabi andmiseks vajalikku aega mõõta minutites, teisalt on kohe vaja sobivate abivahendite olemasolu. Et süüdistatava tervises seisund on õnnestunud varem iga kord haiglas stabiilseks muuta, ei tähenda, et uue tõsise terviserikke ohtu ei ole. Pigem osutab menetluse senine käik vastupidisele võimalusele.

53. Maakohus on muu hulgas selgitanud sedagi, missugused menetluskulud kaasneksid kiirabiarsti(de) pideva kohalolekuga kohtuistungitel. Päringu kohta saadetud vastuste järgi Tallinna Kiirabi sellist võimalust ei pakugi. SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla hinnakirja kohaselt ja kriminaalasja edasiseks menetlemiseks prognoositavat ajakulu arvestades tähendaks kiirabiarsti(de) pidev viibimine kohtuistungitel märkimisväärset menetluskulude kasvu.

54. Nii esma- kui ka täiendekspertiisi aktist nähtuvalt saab hoida süüdistatava tervises seisundi stabiilsena, kui E. S. järgib raviskeemi ja arstide soovitusi. Maakohtu hinnangul pole aga menetlejal võimalik nende tingimuste täitmist kontrollida, sest süüdistataval tuvastatud mäluprobleeme arvesse võttes pole kindel, et ta on võimeline raviskeemi ja arstide soovitusi järjepidevalt järgima. Ringkonnakohtu arvates ei ole aga E. S-il tuvastatud mäluprobleemid sedavõrd ulatuslikud, et need pärsiks ekspertiaaktis kirjeldatud tingimuste täitmist. Seejuures heitis ringkonnakohus maakohtule ette, et viimane jättis lahendamata küsimuse, kas ravi ja arsti juhiste järgimata jätmist saab käsitada süüdistatava tahtliku tegevusena (kriminaalmenetlusest kõrvalehoidmisena).

55. Täiendekspertiisi aktis sisalduva arvamuse 5. punkti kohaselt on E. S-il tuvastatud kerge kognitiivne häire, mis väljendub raskustes mälust info kättesaamisel ja mõjutab sotsiaalse isoleerituse tingimustes suhtluskäitumist, kuid võimaldab süüdistataval siiski toime tulla igapäevaste tegevustega. Kolleegium ei vastusta seisukohta, et niisuguse eksperdiarvamuse põhjal pole alust kõneleda ulatuslikest mäluprobleemidest. Kuna on tuvastatud, et süüdistatav pole korduvalt ravi ega arsti juhiseid järginud, osutas ringkonnakohus sellise käitumise võimalikke põhjuseid

analüüsid haigusloole. Selle andmetest nähtub, et süüdistataval on olnud raskusi insuliini süstimise ja dieedi pidamisega. Arstide täpsema kirjelduse kohaselt seisneb ravi ja arsti juhiste järgimata jätmine näiteks selles, et patsient ei süsti insuliini õigesti (tõmbab nõela liiga vara välja), ei järgi rangelt dieeti (nt lisasöögikorrad, sh kergesti omastatavate süsivesikute arvelt) või unustab ravimeid võtta või välja osta. Seega ilmneb tõenditest viiteid, et raviskeemi ja arsti soovitude täpne täitmine eeldab isikult õige metoodika kasutamist, toitumiskava ranget järgimist, oskust valida sobivat toitu, ravimite õigeaegset manustamist või nende väljaostmise meelepidamist. Haigusloo kohaselt valmistab aga loetletud toimingute tegemine või meelepidamine süüdistatavale selgelt raskusi. On ilmne, et maakohus ei saa kontrollida märgitud nõuete täitmist.

56. Eelmises punktis kirjeldatud käitumine ei anna iseenesest alust järelduseks, et süüdistatava eesmärk on enese n-ö kohtukõlbmatuks muutmise ja tahtlik kriminaalmenetlusest kõrvalehoidmine. E. S-i terviseseisundit käsitlevad andmed kogumis sellist järeldust ei kinnita ning see ei tule ka ühestki muust objektiivsest tõendist. Ka ringkonnakohus ei tuvastanud, et tegemist on kohtumenetlusest tahtliku kõrvalehoidmisega, vaid üksnes märkis, et kõnealune aspekt süüdistatava haigusloost vajab maakohu täiendavat tähelepanu. Samas pole vaidlustatud määruses selgitatud, missuguseid lisatõendeid peab maakohus veel koguma. Kolleegium näeb lisatõendite saamise ainukese võimalusena süüdistatava täiendavat küsitlemist, kuid haigusloo andmete, määruskaebuses esitatud kaitsevaidete ja senise menetluse taustal ei näi see edasiviiv. Seetõttu tuleb praeguseks kogutud tõendusteavet pidada vaadeldavas küsimuses järelduste tegemiseks ammendavaks.

57. Maakohus on kummutanud prokuratuuri etteheited sellegi kohta, et E. S. ravib ennast tuttava arsti juures ja haigestub vaid enne kohtuistungeid. Nii on kohtumääruses osutatud ekspertide komisjoni liikme M. V. hinnangule, kelle sõnade kohaselt on süüdistatavale osutatud ravi olnud asja- ja ajakohane. Eelnev näitab, et raviarsti otsuste ja valikute põhjendatuses kahelda ei ole põhjust. Samuti märgivad kaitsjad, et E. S. on viibinud (korduvalt) haiglas ka kohtuistungite vahele jääval ajal. Eelnevaid argumente silmas pidades ei saa rääkida tõsiselt võetavast kahtlusest, nagu oleks süüdistatav soovinud enda terviseseisundiga manipuleerides põhjustada viivitusi kohtulikus arutamises.

58. Ringkonnakohus osutas kriminaalmenetluse tagamise vajadust põhjendades Riigikohtu kriminaalkolleegiumi määrusele asjas nr 3-1-1-86-14, milles käsitleti juriidilisest isikust süüdistatava kriminaalasja arutamise võimalust olukorras, kus tekkis kahtlus, et juriidilisele isikule jäeti juhatuse liige määramata

kriminaalmenetlusest kõrvalehoidmise eesmärgil. E. S-i puhul ei ole sedastatud tahtlikku kriminaalmenetlusest kõrvalehoidmist ja seetõttu pole võimalik kõnealuses lahendis väljendatud seisukohtadele tugineda.

59. Olukorras, kus pole tuvastatud tahtlikku menetlusest kõrvalehoidmist, võib kriminaalasja arutamine süüdistatava puudumisel erandlikult kõne alla tulla KrMS § 269 lg 2 p-s 6 ette nähtud tingimuste täidetuse korral. E. S. pole kriminaalasja arutamisega tema osavõtuta nõustunud. Sellel põhjusel ei ole vaadeldav säte praegusel juhul kohaldatav. Kolleegium peab siiski vajalikuks selgitada, et kui süüdistatav ei saa kohtulikust arutamisest pikema aja jooksul osa võtta haiguse tõttu, kuid teda on teavitatud kohtuistungi toimumise ajast ja kohast ning kohus on veendunud, et süüdistatava õigusi on võimalik kaitsta ka tema osavõtuta kohtulikust arutamisest, on süüdistataval õigus anda nõusolek kriminaalasja arutamiseks tagaselja, kuid kaitsja osalemisel. KrMS § 269 lg 2 p 6 kohaldamiseks pole vaja kindlaks teha süüdistatava püsivat kriminaalmenetluses osalemise võimetust. Sellel menetlusõiguslikul alusel on lubatud asja arutada ka juhul, kui süüdistatav vaidleb KrMS § 199 lg 1 p 6 kohaselt esitatud kriminaalmenetluse lõpetamise taotlusele vastu ja taotleb menetluse jätkamist KrMS § 269 lg 2 p-s 6 sätestatud tingimustel. KrMS § 269 lg 2 p 6 tingimuste täitmisel saab kõneleda ausa ja õiglase menetluse põhimõtte järgimisest vaatamata sellele, et süüdistatav kriminaalasja arutamises ei osale.

60. Eelmistes punktides märgitud arvesse võttes nõustub kriminaalkolleegium kaitsjate väitega, mille kohaselt pole kriminaalmenetlust lõpetatud ennatlikult. Menetluse lõpetamiseks esitatud taotluse lahendamiseks koguti ja uuriti hulk tõendeid: muu hulgas on määratud ja tehtud komisjoniline isiku kohtuarstlik esma- ja täiendekspertiis, maakohtus on üle kuulatud ekspertide komisjoni liikmed M. V. ning M. V., küsitletud on raviarsti ja samuti on uuritud hulgaliselt süüdistatava tervises seisundit puudutavaid dokumentaalseid tõendeid. Täiendekspertiisi aktis antud arvamuse põhjal ei seadnud kohtumenetluse pooled 5. juuni 2018. a kohtuistungil ekspertide pädevust kahtluse alla, ei taotlenud ekspertide täiendavat küsitlemist ega soovinud esitada lisatõendeid. Heites maakohtule ette süüdistatava ravi järgimist puudutavate andmete arvestamata jätmist, pole ringkonnakohus nimetanud ühtegi toimingut, mille abil saanuks vaadeldavas küsimuses koguda lisatõendeid. Lisatõendite kogumist käsitles kolleegium aga eespool (vt p 56).

61. Et asja edasine arutamine maakohtus E. S-i osavõtul võib osutuda raskendatuks mitme praktilise korraldusliku probleemi tõttu, on tõdenud ka ringkonnakohus. Kolleegiumi hinnangul ei esine objektiivseid asjaolusid, mis annaksid seadusliku

aluse kriminaalasja arutamiseks süüdistatava osavõtuta KrMS § 269 lg 2 mõttes või kriminaalasja materjali eraldamiseks sama paragrahvi 3. lõike kohaselt. Ka pole võimalik maakohtule ette heita asja õigeks lahendamiseks vajalike menetlustoimingute tegemata jätmist. Seetõttu saab pidada kriminaalmenetluse lõpetamist KrMS § 274 lg 1 ja § 199 lg 1 p 6 alusel seaduslikuks.

62. Kokkuvõtlikult tõdeb kriminaalkolleegium, et kuigi E. S. saaks teatud tingimuste täitmise korral kohtuistungil osaleda, on tema tervises seisundit silmas pidades suur risk, et kriminaalmenetluse jätkamisel võib selles osalemine põhjustada süüdistatava tõsise terviserikke või surma. Kohus ei saa eksperdiarvamuses nimetatud tingimuste (vt p 54) täitmist kontrollida ja tõendite põhjal pole võimalik sedastada, et ravi ning arsti juhiste järgimata jätmine on olnud süüdistatava tahtlik tegevus, mille eesmärk on kohtumenetlusest kõrvale hoida. Lisatõendite kogumata jätmist eespool märgitud küsimustes ei saa maakohtule ette heita. Kuna süüdistatav on raskelt haigestunud, ta ei parane ja kohtumenetluse senine käik võimaldab järeldada, et kriminaalasja arutamine takerdub jätkuvalt süüdistatava tervises seisundist tingitud probleemide taha, ning veel mõnda aega vältava kohtumenetluse tingimustes on tema raviks ja arsti soovitude järgimiseks vajaliku rutiini jälgimine veelgi raskem, on maakohtu otsustus - lõpetada E. S-i suhtes kriminaalmenetlus KrMS § 274 lg 1 ja § 199 lg 1 p 6 alusel - tegelikku olukorda arvestav. Seejuures ei mõjuta eelnevat hinnangut küsimus, kas maakohus oli õigustatud lisaks tuginema arstide R. A. ja J. E. arvamusele.

63. Ringkonnakohtus on kujunenud menetluslikku situatsiooni hinnanud eeskätt täiendekspertiisi aktis sisalduvast ekspertide komisjoni enamuse arvamusest lähtudes, s.t ühekülgselt, pole arvestanud tegelikku olukorda ja on nendel põhjustel teinud maakohtule eespool loetletud küsimuste lahendamise kohta alusetuid etteheiteid. Seda eksimust tuleb käsitada kriminaalmenetlusõiguse olulise rikkumisena KrMS § 339 lg 2 tähenduses.

64. Lähtudes eeltoodust ja juhindudes KrMS § 390 lg-st 1, § 361 lg 1 p-st 5 ning § 362 p-st 2, tühistab Riigikohtu kriminaalkolleegium Tallinna Ringkonnakohtu 14. augusti 2018. a määruse ja jõustab Harju Maakohu 5. juuni 2018. a määruse, millega lõpetati E. S-i suhtes KrMS § 274 lg 1 ning § 199 lg 1 p 6 alusel kriminaalmenetlus süüdistatava parandamatu haigestumise tõttu. Kaitsjate määruskaebus tuleb rahuldada.

(allkirjastatud digitaalselt)